

vws-cahiers

bibliotheek van de westvlaamse letteren

driemaandelijke uitgave van de v.z.w.
VERENIGING VAN WESTVLAAMSE SCHRIJVERS
onder de auspiciën van de Provincie

jg. VII, nr. 3 — herfst 1972

jaarabonnement : 120 fr.

redactie en beheer : Raf Seys

LIEVE VAN DAMME

38

★ POSITIEF BERUSTEN ★

Inleiding Daan Inghelram



Foto Jean Mil en A.M.V.C.

De Blankenbergse dichteres Lieve van Damme is zestig; op 2 augustus 1912 werd zij als Godelieve Ketele te Westcapelle (thans Knokke-Heist) geboren. Om het al dadelijk te zeggen, ook haar poëzie draagt in wezen de datumstempel van bedaagtheid, met nauwelijks enige uitwendige aandrift of merkbare evolutie; de enige schok — de dood

van haar man — wordt in een klein aantal verzen geregistreerd en opgevangen in een sereen adagio.

Een aantal factoren liggen aan deze stilstand van tijd en gevoelsbeweging ten grondslag. Daar is eerst en vooral de rijpere leeftijd waarop Lieve van Damme tot een poëtisch ontwaken gekomen is, ongeveer 45 jaar. Als men bedenkt dat de dichter in de literator op ongeveer dertigjarige leeftijd de geest geeft, dan is Lieve van Damme een uitzondering.

De invloed van een later debuut is niet te onderschatten. Zelden wordt nog gereikt tot aan de vezels van de poëzie: de onbevangenheid, de vele overdrijvingen en vergissingen waar de geest de bedwelming van het hart niet meer leidt, de geëngageerdheid of nog de erotiek. Bijzonder gevaarlijk is de afstand waarop men al die tijd van de kunststromingen heeft geleefd. Actief ingeschakeld zijn in de literatuur betekent — veelal ongemerkt — de evolutie meemaken van poëzie en proza; niet ingeschakeld zijn betekent integendeel de sfeer missen, waarin poëzie gedijt, de verhelderende gesprekken ontberen met collega's, teren op een verouderde poëtica.

Intussen blijft de school nawerken in al die stille, eenzame jaren. Lieve van Damme is, evenals de andere Blankenbergse dichteres Jeanne vande Putte, een oud-leerlinge van het H. Graf te

Turnhout. De degelijkheid van de vorming in het instituut werd nooit aangetast door ergens een poëtische Sturm-und-Drangperiode; de levenservaring sloeg nooit wild uit tot avonturen vol bittere gevolgen of trauma's die voerden tot opstandigheid of wanhoop. Zij heeft geen weerstand onderhouden in een burgerlijke evolutie; vaste waarden werden daardoor fataal beperkt. Wie in dergelijke omstandigheden niet opgezweept wordt door een mystiek getormenteerd geloof scheidt geen afrondelijke poëzie.

Het huwelijk van Lieve Ketele met dr. Jozef van Damme (1940) heeft haar behoed voor verdorring. De dokter was een levend mens met een brede belangstelling voor kunst en folklore; geen ogenblik verloor hij het contact met de werkelijkheid. Hij heeft Lieve Ketele ontdekt en er de dichteres Lieve van Damme van gemaakt. Doch niet enkel heeft hij actief gemaakt wat latent aan poëtisch vermogen in haar aanwezig was, hij heeft haar ook geestdriftig gestemd voor de folklore en nader bepaald voor datgene wat grotendeels folklore geworden was: de kunst van het kantwerk. Het is niet overdreven te beweren, dat Lieve van Damme deze subtiele kunst nieuw leven heeft ingeblazen; in 1968 heeft ze o.m. geholpen aan het inrichten van de kanttentoonstelling in het Gruuthuisemuseum te Brugge en later is ze op dat gebied bijzonder actief gebleven als lid van het Provinciaal Comité voor Kunstambachten en Industriële Vormgeving en als lid van het Kantcentrum te Brugge.

Hoewel Lieve van Damme zich ook met een kleine biografie van Jan Yperman, *De chirurgijn van Ieper*, aan het proza begeven heeft, toch is zij essentieel een dichteres door haar taal, die spreekt namens de dingen die tot haar alleen spreken en het beeld, dat onvervalst te maken heeft met wat alleen intuïtief waarneembaar is.

Laat eens deze eigen toon opklinken uit enkele verzen van haar kerstboodschap 1971:

.....
We zoeken naar iets nieuws
iets in een andere gestalte
iets wat niet verslijten kan

.....
maar alle zoeken eindigt met uw vraag

en ik
wat ben ik dan voor u.

Een dergelijk vers moet men luidop lezen om de bevoegenheid in te ontdekken. Bij Lieve van Damme is de verwoording niet zelden tot het banale toe vereenvoudigd; daardoor kan zelfs een zekere strakheid niet ontkend worden en de veronderstelling, dat het bij haar op jeugdiger leeftijd ook wel eens lyrischer had gekund, is eerder met een neen te beantwoorden. Men mag niet vergeten, dat zij te Westkapelle geboren werd, in die streek, welke te Brugge met een zekere huiver 'het Noorden' genoemd wordt, en waar ook de vrouwen niet ontsnappen aan de klimatologische en topografische invloeden van de zee en van het droefgeestige polderlandschap. In dit opzicht dringt de vergelijking van Lieve van Damme met Jeanne vande Putte zich op. Van deze laatste is trouwens de eerder verwonderlijke en zeg ook maar de onhartelijke uitspraak, dat ze de voorkeur gaf aan de paastijd boven de kersttijd.

De wereld van Lieve van Damme schijnt aldus uit een aantal elementen te bestaan, die ze voortdurend verenigen: haar leeftijd, een conformistische opvoeding, de familiekring, die naast enkele positieve factoren — haar debuut is te vinden in familiale feestdagen — ook een aantal welhaast platvloerse beslommeringen met zich meebrengt en haar ervaringsgebied herleidt tot het (weelderig) doktershuis met het kleine tuintje. Toch blijft er genoeg over om van haar 'een van de zuiverste contemporaine dichters' van haar land' te maken, als hier even het oordeel van J.H. Eekhout mag aangehaald worden.

Duinhelm en polderriet, haar eerste bundel, werd geschreven door een eigentijdse vrouw. Het vers wordt er enkel geconditioneerd door de eis van de ingeving, soms rijmend en daardoor zangerig, soms stug; soms strofisch, gewoonlijk niet; het ligt, gezien als aanhef meestal in verrassend vaste hand. Naar de inhoud is het volstrekt geboren uit rijkdom uit de diepe aanwezigheid der dingen in en rondom een waarachtige kunstnares. Een druppel water aan een tak een magnolia, een merel zijn verrassingen voor Lieve van Damme en worden ze aanvankelijk bekeken me

vrouwelijke zin voor het detail, al gauw gebeurt de metamorfose in een poëtisch fluidum. De druppel water wordt dan een dichtelijke vaststelling. Van een mystisch brandende eenheid met de natuur is echter geen spraak; wel komt na het natuurbeeld ergens een stille overpeinzing los als in 'Een foto', de herhaald uitgedrukte zekerheid, dat alles bezielt is.

In *Bladnerven* breekt het intellectualistische, filosoferende vers door, al duikt er onverhoeds het woord 'ontroerend' op, een vreemde eend in de beheerste, eerder rationele poëzie van Lieve van Damme. Een enkele keer vindt men bij haar ook nog 'weemoed', 'heimwee' en 'innig' en slaat bij het besef van haar weduwschap de opstandigheid los: God en de duivel hebben mij bezeten als een opgejaagd dier; de hoop wordt verkocht aan wie erin geloof; de liefde wordt geleefd, niet gepraat...

Daarna haalt het spreekvers het toch weer met zijn rustig overredende kracht en zijn vaak onpersoonlijke zeggingswijze: niet zelden begint een vers inderdaad met een infinitiefvorm en gaat ermee door tot het einde, tenzij het ook eens afgewisseld werd door het vage 'men' of 'wij'. Eensklaps kan het een bijbelse toon aanslaan als bij Wies Moens; dan brengen deze verre affiniteiten de onverwacht romantische klank van een hoorn: 'Het zal de deur openmaken en u binnenleiden in u zelf', of nog, 'Het was de groet van een verloren vriend die van heel ver terugkwam'.

Veel van wat in de eerste twee bundels aanwezig is, vindt men terug in *Reizen en rozen*, die men allicht haar evenwichtigste verzen noemen kan. De onderwerpen zijn, meer nog dan in *Bladnerven* ontleend aan de geest. Ze zijn niets meer dan toevallige aanleidingen. Een gedicht als 'Toetsen' is kenschetsend voor het subtiele van de meeste verzen uit de bundel, waar de rijkdom aan gedachten ijl in even-

wicht gehouden wordt door de sfeer. *Aren lezen* ten slotte bekleeft een eigen plaats in het werk van Lieve van Damme. De dichteres heeft hier samengebracht wat nog waarde kon hebben na de dood van haar man. In het 'Adagio' — zeer enkele verzen — treffen we o.m. 'Mijn man' aan, een paar dagen voor het overlijden van de dokter geschreven en nog door hem gecommuniceerd. Ook het mooie 'Berusten', waarvan het slot de dichteres weer ten voeten uit tekent: 'Berusten leeft alleen in helder water', 'Roer nooit de vijver om'. Geen bespiegelingen over het verleden dus. Ze passen trouwens niet bij de sterke geest van Lieve van Damme, die in het 'Largo' reeds weer de toekomst voor ogen heeft, de paastijd, die met zijn gezicht naar de zon gekeerd, meer waarde bezit dan al wat een voorbijganger tijd aan liefs kan inhouden. Vergelijk hierbij 'Prunus Spinosa' en het prachtige 'Vreugde', een van die 'kleine poëtische noties, die volstrekt poëzie geworden zijn'. (J.H. Eekhout)

Het beeld van de dichteres Lieve van Damme is dat van een zuiver, bij plaatsen scherp profiel in het avondlicht. Het wordt niet wazig gehouden door de traditionele vrouwelijke romantiek, noch geestelijk geschonden doordat een waarheid uit de weg gegaan werd. Binnenin bevat het al wat van de mensen is: de verrassing van de kleine, blijde dingen, de hoop, die ze wekken op een zeker geluk, de ontgoocheling, een afrondelijk verlies. Het is voldragenheid, die ons gebodschapt wordt in een adequate taal: sober, helder, beheerst en toch soepel, bijwijlen speels, met een plots verhevigd ritme, nooit zonder een zekere adel. Het waarborgt ons een ononderbroken inspiratie op een leeftijd, die voor Lieve van Damme toch altijd een verdere jeugd is.

Daan Inghelram

Lieve van Damme is archivaris van het Blankenbergs literair archief 'Trefpunt', secretaresse van de kring voor heemkunde 'Dr. van Damme' te Blankenberge en redactielid van het literair tijdschrift 'Trefpunt'. In 1958 behaalde zij met 'De straaljager', 'Het regent' en 'Ik ben dol gelukkig' de Alice-Nahonprijs voor niet-gepubliceerde verzen. In 1962 werd zij bekroond op de Vlaamse Poëziedagen te Wemmel met een chansontekst.

N.v.d.R.

Een vreemde ballade

De lach liep eens weg op een morgen
liep weg van de mens naar de zon.

De traan die zo moe was van rollen
liep weg van de mens naar de bron.

Ik speel in een fles zei de traan
ik dans in het gras zei de lach,
ik hang aan een blad te vergaan
ik schud er dat druppeltje af.

De traan is toen lang in de sloot blijven staan
de lach is alleen naar de mensen gegaan
maar 't was er niet goed, geen kind meer dat floot
hij keerde terug naar de traan in de sloot
tweevinger te nemen en roepen de maan
naar een oog en een mond om de nacht in te gaan
voordat van zijn tent stond de clown al of wacht
in zijn oog sprong de traan, om zijn mond gleed de lach.

IK BEN ZO DWAAS GELUKKIG

Ik ben zo dwaas gelukkig
als kindervoetjes die onder tafel bengelen
ze zijn van niemand
ze zijn van allen.

Een voetje gaat hengelen
een schoentje is gevallen
in een afgrond van rust.
Tussen de bank en de grond
ligt de heerlijke pijn
om eens zonder reden
zot gelukkig te zijn.

Duinhelm en polderriet

NEEN IK HEB NIETS GEHOORD

Neen ik heb niets gehoord
ik lees verder
maar blijf steeds haperen aan datzelfde woord
dat stil staat en me tegenhoudt
ik durf het niet luidop te zingen
het mocht wel uit de rijen springen
dan is het weg
ik zeg het stil, nog stiller
kom
dat ene woord.
Ja ik heb toch iets gehoord.

Duinhelm en polderriet

VREEMD DIE PLOTSE ZIN VAN 'T LEVEN

Vreemd die plotse zin van 't leven
gewekt met een gebaar
geschapen door een vrouwenhand
een niets een glimlach in het geven
van een bloem een licht bewegen van de wimpers
als 't boeket
op tafel wordt gezet
geen schaduw en geen zon
alleen het even ademen
van de lucht rondom.

Duinhelm en polderriet

EEN PLUIM VIEL IN MIJN HAND

Een pluim viel in mijn hand
een verloren pluim
van een vergeten vogel

De zon scheen op mijn hand
en gaf de pluim een lange schaduw
want de zon ging onder

De pluim viel uit mijn hand
de schaduw daalde langzaam op de grond
de pluim viel er voorzichtig bovenop
de zon was helemaal onder.

Bladnerven

ONTWAKEN IN EEN VREEMDE STAD

Ontwaken in een vreemde stad
gevonden door hetzelfde licht
dat gisteren wat vroeger of wat later
mijn dag gemaakt had.
Je man en kinderen zien
die zo ver weg zijn
dat je ze beter ziet.
Vrienden ontdekken
die je altijd gekend hebt
maar die nooit aan je voorbijkwamen.
Een vriend gaat over alle grenzen
en vindt de mens die de mens zoekt
hij zegt het met zo weinig woorden
dat het zwijgen is.
Wij hebben zijn schaduw opgeraapt
en meegenomen
om onbelemmerd vriend te zijn
en te blijven geloven in de klank van zijn stem.

Bladnerven

STAPSTENEN

De tijd maakt de wegen
hij heeft de stapstenen aaneengeregen
tot lange vingers
samenvloeiend in een handpalm
om uiteen te spatten in andere vingers
haastiger en langer dan de eerste.
Een steen in de modder voor één mens
hopen — afwegen — doorgaan
op ongebaande wegen om zichzelf te ontmoeten
op gebaande wegen om zichzelf te ontvluchten
onzekere stappen zonder gerucht
op de magische weg van het leven
tastend naar het abstracte landschap in ons
naar het bijna bereikte
het bijna.

Reizen en rozen

REIZEN

Laat het groot gedicht thuis
om u te begroeten als ge terugkomt
het zal de deur openmaken
en u binnenleiden in u zelf
het zal uw voeten niet ondervragen
waar ze vandaan komen en waarom.
Wat u deed heengaan heeft geen naam
en het is niet te grijpen.
Onthoud van de zon de kleur van het glasraam
en de schaduw van de telefoonpaal
zo lang van al de gesprekken
die op en neer klimmen.
Breng de wind terug die de mist heeft verjaagd
bewaar in uw lichaam de slag en tegenslag
van de daverende trein
waarvan gij de reiziger zijt
op zoek naar het gedicht
dat thuis op u wacht.

Reizen en rozen

MAN EN VROUW

Mijn spiegel is gevallen
onherstelbaar stuk
kan nooit meer spiegel worden.
Wie zal me nu zo onomwonden
durven zeggen dat ik oud word
dat ik mijn rimpels met een glimlach
moet masseren
wie zal me zeggen dat ik fout ben
dat mijn vermeende deugden
anderen enerveren
en middelmatigheid een ondeugd is.

Het beeld is niet meer echt
al lijm ik alle stukken samen
ik leef in ieder deel
een deel
maar leef niet meer geheel.

Aren lezen

EEN FOTO

De uitgebloeide paardebloem
hangt trillend aan de muur
etherisch fijn
te schoon om levend schoon te zijn

Het was een bloem van goud
het is een wolk van gaas
het is een droom
doorzichtig en verward
als slechts een droom kan zijn

ik pluk de zomer af
ik blaas de zomer uit
het zaad is weggewaaid
nu zal het winter zijn

een foto aan de muur
een tere dode bloem
een glimlach uit het gras

dat moet toch leven zijn.

Aren lezen

Een tak
 door regen zwaar gekromd
 tot een romaanse boog
 en bladeren
 druipend van hun overvloed
 na regenval

dan traag
 het laatste dropje
 dropje
 dropje
 van het blad tot op de grond
 maakt onderweg een reuze regenbel
 waar zon in groeit
 een kreet van opstanding
 een halleluja van de regen naar de zon.

Aren lezen

POEZIE

Duinhelm en polderriet, 32 blz., Literaire tafelstonden, Brugge, 1962. *Bladnerven*, 40 blz., Brems, Herk-de-Stad, 1964. *Reizen en rozen*, 32 blz., De bladen voor de poëzie, Lier, 1966. *Aren lezen*, 32 blz., Saeftinge, Blankenberge, 1968.

In kranten en tijdschriften: in *Brugsch Handelsblad*: Toveressekant, De mei op Brugges Halletoren, 2.5.1970, laatstgenoemd gedicht overgenomen door *Biekorf*, 1970, nr. 5-6, blz. 186; in *West-Vlaanderen* (nu *Vlaanderen*); in *Trefpuntanthologie*, 1970, blz. 48; in *Trefpunt*: De vrouw, Kanaalgalm. Op afz. kaarten: Kerstgedichten 1965 tot 1971.

PROZA

De chirurgijn van Ieper, 32 blz., Galerij van Vlaamse Grotten, nr. 5, Saeftinge, Blankenberge, 1967.

Artikels over kant in ts. *Vlaanderen*, jg. 1955, blz. 67-70; jg. 1957, blz. 35-37.

LITERATUUR

F. BONNEURE, *L.V.D.*, *Reizen en rozen*, in *Brugsch Handelsblad*, mei 1967. L. DE BACKER, *L.V.D.*, in *V.G.S.* (ts. van de Vriendenkring van het Gents Stadspersoneel), 14de jg., nr. 1, febr. 1971, blz. 1-2. A. DE LONGIE, *L.V.D.*, *Reizen en rozen*, in *Nieuwe stemmen*, april-mei 1967, blz. 155. A. DEMEDTS, *L.V.D.*, *Duinhelm en polderriet*, in *De Periscoop*, april 1962. J.H. EEKHOUT, *Orpheus is niet dood* (Aantekeningen bij twee dichtbundels), *L.V.D.*, *Bladnerven*, in *Trefpunt*, 1963-64, nr. 4, blz. 34-35. E. JANSSEN, *L.V.D.*, *Reizen en rozen*, in *Boekengids*, nov. 1967. P. LEROY, *L.V.D.*, *Reizen en rozen*, in *De Periscoop*, mei 1967. P. LEROY, *L.V.D.*, *Aren lezen*, in *De Periscoop* (Onder jonge vlag), juli-aug. 1969. R. SEYS, *Klaus R. Evers en L.V.D.*, in *West-vlaamse bazuin*, jg. 38, nr. 3, mei-juni 1962, blz. 4 & in *De Westvlaming*, jg. 55, nr. 8-9, aug.-sept. 1962, blz. (15). R. VAN DE MOORTELE, *L.V.D.*, *Reizen en rozen*, in *De Landwacht*, 11.7.1965. J. VERSTAPPEN, *L.V.D.*, *dichteres van de stilte*, in *Shop Blankenberge*, jg. 3, nr. 29, aug. 1970. H.M., *L.V.D.*, *Aren lezen*, in *De Bond*, 17.7.1970. X, *L.V.D.*, *Aren lezen*, in *De Opvoeder*, 15.8.1970.



EURAL CO.

samenwerkende vennootschap

JONG • DYNAMISCH • VLAAMS

Frankrijklei 133, 2000 Antwerpen

Jan-Mahieustraat 23, 8800 Roeselare

Lidmaatschap van de Vereniging van Westvlaamse Schrijvers (auteurs en sympathisanten): 120 fr. per jaar, abonnement op de V.W.S.-Cahiers (6 nummers) inbegrepen. — De V.W.S.-Cahiers verschijnen omtrent de seizoenwisselingen (vier zendingen waarvan twee dubbele); ze zijn niet in de boekhandel noch per afzonderlijk nummer te verkrijgen. — Omslagen om de cahiers te bewaren: uitgevoerd in mooi en duurzaam groen kunstleder, met goudstempel 'V.W.S.-Cahiers' op voorkant en rug, bieden de omslagen plaats voor vijf (en méer) jaargangen; prijs 65 fr., (verzending inbegrepen). — Giro 5167.79 t.n.v. Raf Seys, 'de Rumberg', Ringlaan, 8280/Koekelare.

Druk Dewilde, Handzame.